

Venäjä ja pelon politiikka

Tässä artikkelissa tarkastellaan Kremlin toteuttamaa ”pelon politiikkaa”. Pelon politiikka tarkoittaa tässä yhteydessä hallitusta arvostelevien avointa uhkailua ja julkista häpäisemistä sekä oppositioaktivistien ja opposition tukijoiden valikoivaa repressiota ja häiriköintiä. Näin sillä viitataan Kremlin uuteen hallintatapaan, jonka käyttö alkoi kun Vladimir Putin palasi presidentiksi vuonna 2012. Kääntekele poliitikassa oli Kremlin vastaus yllättävälle poliittisten protestien leviämislle vuoden 2011–2012 vaalien aikana. Sen tarkoituksena oli pysäyttää mielenosoitusten leviäminen ja jatkuminen. Tarkemmin eriteltyinä, pelon politiikan taustalla eivät vaikuta kuitenkaan ainoastaan Venäjän vallanpitäjien mielikuvat oppositiosta, vaan myös Venäjän kasvavat taloudelliset ongelmat, mutta kansainvälisten konfliktien seurauksena pelon politiikan voidaan olettaa laajenevan ja vahvistuvan entisestään.

Vladimir Gelman

Keskiyöllä 27. helmikuuta 2015 Boris Nemtsov, yksi Venäjän opposition johtohahmoista, ammuttiin kuoliaaksi Kremlin lähistöllä.¹ Hänen murhansa tapahtui vain kaksi päivää ennen opposition mielenosoitusta, jonka oli määrä aloittaa uusi hallituksen vastaisten protestien sarja ja synnyttää vuoden 2011–2012 vaalien jälkeisten mielenosoitusten kaltainen mobilisaatioaalto. Nemtsovin murha kuitenkin muutti opposition agendan täysin: lukuisat mielenilmaukset Moskovassa ja muissa kaupungeissa omistettiin Nemtsovin muistolle, eivätkä ne saaneet aikaan uutta Kremlin vastaisen aktivismin aaltoa. Venäjän valtiojohto itseasiassa hyötyi tästä murhasta, olivat sen tekijät tai motiivit keitä tai mitä tahansa.

Laajemmin tarkasteltuna Nemtsovin murha oli loogista seurausta Kremlin uudesta repressioon perustuvasta hallintatavasta, jonka käyttö alkoi, kun Vladimir Putin palasi presidentiksi vuonna 2012. Kääntekele oli Kremlin vastaus yllättävälle poliittisten protestien leviämislle vuoden 2011–2012 vaalien aikana: sen tarkoituksena oli pysäyttää mielenosoitusten leviäminen ja jatkuminen. Uusi hallintatapa oli osoitus muutoksesta siinä, minkälaisia keinoja Kreml käytti vastustajiensa poliittiseen kontrolloimiseen. 2000-luvun alussa Venäjän vallanpitäjät olivat pyrkineet ostamaan kansalaisten lojaliteetin sekä eristämään hallitusta tai sen politiikkaa kritisoivat poliittiset ja yhteiskunnalliset toisinajattelijat, tai tarjoamaan heille mahdollisuuden tulla osaksi valtaeliittiä.

Vuonna 2012 nämä hallintatavat korvattiin pelon politiikalla. Pelon politiikka tarkoittaa hallitusta arvostelevien avointa uhkailua ja julkista häpäisemistä sekä oppositioaktivistien ja -tukijoiden valikoivaa repressiota ja häiriköintiä. Valtion repressiivisen koneiston aktivointi oli kuitenkin vain osaksi Kremlin reaktio protestiaaltoja kohtaan. Yhtä lailla tämä oli vastaus siihen, että aiemmat poliittisen kontrollin keinot olivat menettäneet tehoaan. Aiempi strategia oli perustunut poliittisen eliitin ja laajemman yhteiskunnan lojaliteetin ostamiselle ja median manipuloinnille, ja tuottanut samankaltaisia mekanismeja kuin ne, jotka olivat mahdollistaneet neuvostohallituksen pysymisen vallassa Neuvostoliiton viimeisinä vuosikymmeninä. Toisaalta nämä mekanismit ovat tyypillisiä repressiivisiä keinoja myös monissa nykyajan autoritäärisissä valtioissa.

On vielä liian aikaista sanoa, kuinka kattavana ja kuinka pitkään Venäjän vallanpitäjät voivat säilyttää poliittisen monopolinsa pelon politiikkaa hyväksikäyttäen. Artikkelini ei pyrikään vastaamaan tähän kysymykseen, vaan analysoimaan nyky-Venäjän pelon politiikan syitä ja mekanismeja, paikantamaan sen juuret vertailevassa ja historiallisessa kontekstissa, sekä ymmärtämään Venäjän repressiivisen politiikan vahvuuksia ja heikkouksia, paitsi itse hallituksen, myös opposition ja laajemman venäläisen yhteiskunnan näkökulmista. Loppupäätelmissä käsitellään pelon politiikan seurauksia.

Autoritarismi ja repressiivisten keinojen strategiat

Vaikka maailmanhistoria on suurimmaksi osaksi sellaisten diktatuurien historiaa, joissa hallitsijat eivät kaihtaneet veristen keinojen käyttämistä kansalaisiaan kohtaan, nykypäivän itsevaltiaat eivät monesta eri syystä käytä mittavia sortotoimenpiteitä valtansa säilyttämiseksi. Ensinnäkin suurin uhka autoritääriselle järjestelmälle piilee poliittisen eliitin sisäisissä konflikteissa eikä joukkomielenosoituksissa (Bueno de Mesquita et al. 2003; Svoboda 2012). Tästä näkökulmasta repressiivisiin toimenpiteisiin tukeutuminen ja sitä toteuttavien valtioelinten vahvistaminen on valtaapitäville ja ”voittavien koalitioiden” jäsenille riskialtista, sillä heillä itsellään on tavallisia kansalaisia suurempi todennäköisyys joutua repression kohteeksi. Toiseksi nykyajan urbanisoituneissa ja koulutetuissa yhteiskunnissa valtion harjoittamaa laaja poliittista väkivaltaa ja sortoa pidetään harvoin legitimiin poliittisen vallan säilyttämisen välineenä (Guriev & Treisman 2015a; 2015b). Kolmanneksi autoritääriset valtiot, joissa ei järjestetä lainkaan vaaleja ja jotka käyttävät repressiivisiä keinoja, voivat menettää kansainvälisen legitimititeettinsä ja joutua kärsimään tämän seurauksista (esim. Gandhi & Lust-Okar 2009; Magaloni 2010). Tämän takia monet nykyajan autoritääriset vallanpitäjät pyrkivät säilyttämään tasapainon ja oman poliittisen valtansa muita keinoja hyväksikäyttäen. He muokkaavat demokraattisia rakenteita kuten vaaleja, lakeja ja poliittista puoluekenttää omia tarpeitaan vastaaviksi (Bueno de Mesquita et al. 2003; Gandhi 2008; Schedler 2013; Boix & Svoboda 2013), pyrkivät suostuttelemaan poliittisia vastustajia omalle puolelleen pakottamisen sijaan, ja turvautuvat entistä hienostuneempiin propagandatekniikoihin (Gershewski 2013).

Nykyään ”klassisten” (tai ”hegemonisten”) autoritääristen valtioiden sijaan on enemmän vaaliautoritäärisiä valtioita, ns. vaaliautokratioita. Tällaisissa valtioissa järjestetään muodollisesti vapaat vaalit, jotka ovat itse asiassa kontrolloidut ja epäoikeudenmukaiset (Howard & Roessler 2006; Levitsky & Way 2010). Vaaliautokratioiden aikakaudella myös repressiivisiä keinoja käytetään vähemmän. Gulag-järjestelmän ja punaisten khmerien kansanmurhien tapaiset synkimmät massarepressiot ovat jääneet historiaan eivätkä nykyajan itsehallitsijat käytä näin verisiä keinoja valtansa säilyttämiseksi. Tämä muutos ei kuitenkaan tarkoita sitä,

etteikö autoritäärisissä valtioissa enää ahdisteltaisi poliittisia vastustajia. Porkkanan ohella keppi on edelleen tärkeä väline lojaliteetin ja myöntyvyyden takaamiseksi, mutta pakottamisen strategia on muuttunut siten, että sen kohteeksi eivät enää joudu kokonaiset ihmisjoukot vaan yksittäiset henkilöt.

Toisin sanoen sortotoimenpiteiden kohteena eivät enää ole kansalaiset yleensä ja/tai tietyt ihmisryhmät, kuten uskonnolliset ja etniset vähemmistöt, vaan tietyt yksilöt ja järjestöt, jotka joko vastustavat hallitusta tai ovat kykeneväisiä tekemään niin sopivan tilaisuuden tullen. Valikoivat sortotoimenpiteet ovat usein avoimia ja demonstratiivisia (poliittisin perustein suoritettut pidätykset ja vangitsemiset, maastapaot tai maastakarkoitukset, kidutukset, ihmisten katoamiset, poliittiset murhat), mutta niitä voidaan käyttää myös implisiittisesti (esimerkiksi tarkkailu, henkilökohtaisen kirjanpidon valvonta, provokaattorien käyttö, julkinen häpäisy ja eristys) (Davenport 2007; Earl 2007). ”Selektiivisen repression” eli valikoivan sorron tekniikan perimmäinen tarkoitus ei ole rangaista vallanpitäjien vastustajia (vaikka tämäkin motivaatio on usein olemassa), vaan estää oppositioaktiivismin leviäminen pienen hallitusta vastaan kamppailevan ihmisryhmän jäsenten ulkopuolelle. Tästä näkökulmasta katsoen valikoivalla repressiolla on tarkoitus viestiä tavallisille kansalaisille ja poliittisen eliitin jäsenille, että avoimella epälojalisuuden ilmaisulla saattaa olla vakavia seurauksia. Tämä hienovarainen lähestymistapa saattaa olla joukkorepressioita tehokkaampi tapa poliittisen vallan säilyttämiseksi, mutta siihen nojautuminen vaatii tasapainon löytämistä paitsi kepin ja porkkanan, myös monenlaisten poliittisen kontrollin välineiden käyttämisen välillä.

Miksi jotkut nykypäivän autoritääriset valtiot joutuvat kuitenkin käyttämään sortotoimenpiteitä useammin ja laajemmalti kuin toiset? Kuten Adam Przeworski (1991) osuneesti huomioi, ”autoritääriin tasapaino nojaa valheisiin, pelkoon tai taloudelliseen hyvinvointiin.” Jos joku näistä kolmesta poliittisesta pilarista heikkenee, hallitsija vaihtaa painopistettä kahteen muuhun. Sergei Guriev ja Daniel Treisman ovat esittäneet, että nykypäivän autoritäärisissä valtioissa sortotoimenpiteiden ja talouskasvun välillä on voimakas negatiivinen korrelaatio (Guriev & Treisman 2015b). Jos talouskasvu on nopeaa ja tasaista, vallanpitäjät pyrkivät ostamaan kansalaisten lojaliteetin ja voittamaan sekä todelliset että potentiaaliset kilpailijat puolelleen kutsumalla ne valtaeliitin jäseniksi: tällöin poliittinen kilpailu koskee vain joitakin yksittäisiä kysymyksiä, mutta avointa tyytymättömyyttä hallintojärjestelmää ja hallitsijoita kohtaan ei esiinny. Jos talouskasvu kuitenkin heikkenee huomattavasti ja talous ajautuu lamaan, autoritääristen vallanpitäjien on vaihdettava porkkana keppiin ja tukeuduttava laajamittaiseen propagandaan (valheet) sekä valikoituihin sortotoimenpiteisiin (pelko). Näin ollen repression nojautuminen ja pelon politiikka voidaan suureksi osaksi tulkita seuraukseksi tietyistä rakenteellisten olosuhteista ja autoritääristen valtioiden rajoittuneisuudesta (Svolik 2012).²

Sortotoimenpiteiden valinta puolestaan määrittyy paitsi rakenteellisten syiden myös valtaapitävien omien näkemysten mukaisesti. Tutkiessaan sekä demokraattisten että epädemokraattisten hallintojärjestelmien tapoja reagoida poliittisten levottomuuksien uhkiin, Christian Davenport on väittänyt, että hallitsijoiden uhkamielikuvat riippuvat paitsi tyytymättömyyden ja protestien levinneisyydestä, myös siitä, kuinka ennalta-arvaamattomia mielenosoitukset ovat. Uhkiin suhtaudutaan myös vakavammin, jos niillä on monta eri lähettä, jos hallitusta vastustavat käyttävät monenlaisia tekniikoita, ja jos mielenilmauksella on useita eri muotoja (varsinkin jos nämä yhdistelevät rauhanomaisia ja väkivaltaisia keinoja). Mitä enemmän vallassaolijat odottavat vaarallisia uhkia, sitä todennäköisempää on, että ne vastaavat myöntävästi kysymykseen, lyödäkö vastustajia. Davenportin mukaan tärkein tekijä, joka vaikuttaa

autoritääristen valtioiden sortotaktiikkaan, on niiden aikaisempi kokemus sortotoimenpiteiden käytöstä. Jos sortotoimenpiteillä aiemmin pystyttiin minimoimaan uhka tehokkaasti, kasvaa sortotoimenpiteisiin turvautumisen todennäköisyys sekä niiden laajuuden ja intensiivisyyden mahdollisuus tulevaisuudessa (Davenport 1993). Näin ollen voi muodostua repressioiden noidankehä: pienet sortotoimenpiteet kannustavat näiden keinojen käytön jatkumiseen, ja kun repression on turvaututtu kerran, niihin tukeudutaan kerta toisensa jälkeen siitä huolimatta, että vallankaappauksen riski olisikin tosiasiaa pieni (Guriev & Tsyvinski 2012).

Keskustelu sortotoimenpiteiden syistä ja ominaisuuksista auttaa ymmärtämään logiikkaa, jonka seurauksena Venäjä on alkanut tukeutua sortotoimenpiteisiin yhä enemmän vuoden 2012 jälkeen. 2000-luvun alussa Venäjän poliittinen hallinto käytti repressiota harvoin kahdesta eri syystä. Ensinnäkin Venäjän talouskasvun ansiosta monien venäläisten elintaso nousi ja samalla heistä tuli lojaalimpia vallanpitäjiä kohtaan (Treisman 2011; Rose, Mishler & Munro 2011). Toiseksi Venäjän valtion taloudellisten resurssien ansiosta oli mahdollista hillitä julkisia tyytymättömyyden ilmaisuja, esimerkkinä tästä vuoden 2005 sosiaaliturvauudistusta vastaan järjestetyn mielenosoituksen kaitseminen, sekä taata poliittisen eliitin lojaliteetti. Tämän seurauksena laajamittaisten poliittisten ja yhteiskunnallisten protestien taso pysyi suhteellisen matalana eikä mielenilmaistujen koettu olevan merkittävä riski hallitukselle (Robertson 2013; Lankina 2015). Repressiot olivat tällöin paikallisia ja kohdennettuja: vallanpitäjien sorron kohteeksi joutuivat vain jotkut äänekkäimmistä mielenosoituksiin osallistujista sekä muutamat muut yksittäiset henkilöt. Tähän aikaan Venäjän toisinajattelevat poliitikot eivät joutuneet vainon kohteeksi, vaan näiden kohtaloksi saattoi koitua ainoastaan julkinen häpäisy tai eristäminen. Itsenäinen media, kansalaisjärjestöt ja -aktivistit työnnettiin yhteiskunnan marginaaleihin, mistä näillä ei ollut mahdollista vahingoittaa vallanpitäjiä.

Tilanne kuitenkin muuttui Dmitri Medvedevin presidenttikauden aikana, kun 2008–2009 talouskriisin jälkeen nopean talouskasvun välineet oli käytetty loppuun ja valtion poliittista tasapainoa tukeva taloudellisen hyvinvoinnin pilari alkoi huojua. Kansalaisten lojaaliuden ostamiseen perustuva strategia ei enää toiminut (Rogov 2011; Chaisty & Whitefield 2012). Näissä olosuhteissa Kremlin toimintatavat eivät enää olleet johdonmukaisia. Valtio lievensi painetta kilpailijoitaan kohtaan ja antoi merkkejä uudesta liberalisaatiosta, mutta veti nämä myönnytykset näyttävästi takaisin vuoden 2011 parlamenttivaalien aattona. Tapahtumien seurauksena puhkesi laajojen mielenosoitusten aalto, joka tuli Moskovalle yllätyksenä. Vaikka mielenosoitukset eivät olleet niin laajoja, että ne olisivat todella voineet haastaa valtajärjestelmän, olivat niiden vaikutukset näkyviä ja saivat aikaan pelkoa Venäjän valtionjohdon piirissä (Gel'man 2013; Greene 2014). Ei ole ihme, että Putinin päätös ”kiristää ruuveja” välittömästi vuoden 2012 presidentinvaalien jälkeen oli jossain määrin Kremlin reaktio näihin uusiin uhkiin ja haasteisiin. Toisaalta reaktio oli myös looginen seuraus talouskasvun tyrehtymiselle. Kremlillä ei ollut hallussaan tarvittavia taloudellisia resursseja kansalaisten lojaaliuden ostamiseksi 2000-luvun alun tapaan. Yritys nostaa valtion työntekijöiden palkkoja, josta Putin ilmoitti osana toukokuun 2012 ukaasien sarjaa, oli kokonaisuudessaan epäonnistunut yritys, joka aiheutti huomattavia ongelmia aluehallitusten taloudelle. Näin ollen pelon politiikasta ja sen ohella entistä aggressiivisemmasta ja laajemmasta valtion harjoittamasta propagandasta tuli autoritäärisen tasapainon ylläpitämisen tärkeimpiä työkaluja.

Vuoden 2014 tapahtumat – Janukovytsin hallituksen kaatuminen Ukrainassa laajojen mielenosoitusten jälkeen, Krimin liittäminen Venäjään, Venäjän sotatoimet Itä-Ukrainassa, konflikti lännen kanssa sekä uusi talouden taantuma – johtivat sortotoimiin perustuvan politiikan syvenemiseen. Repressiosta tuli systemaattisempaa ja institutionaalisesti hallintoa,

sen kohteeksi joutuivat yhä useammat tahot, ja uusia tekijöitä osallistui täytöntöönpanoon. Valtion omien toimijoiden ja Kremlin tukemien valtiollisten kansalaisjärjestöjen lisäksi tietyt yksittäiset aktivistit toteuttivat iskuja valtion vastustajia ja epälojaaleja yksilöitä vastaan. Putinin ensimmäiseen kahteen presidenttikauteen verrattuna Venäjän hallituksen harjoittama repressio lisääntyi vuoden 2012 jälkeen, vaikka se onkin edelleen suhteellisen vähäistä verrattuna muihin diktatuureihin. Talousongelmien jatkuessa sortotoimenpiteiden voidaan olettaa lisääntyvän entisestään (Gel'man 2015a).

Jotta voimme analysoida Venäjän harjoittamien sortotoimien tavoitteita, mekanismeja, tehokkuutta ja seurauksia, on syytä kääntyä tarkastelemaan niitä sortotoimenpiteitä, jotka ovat toimineet Venäjän nykyhallitsijoiden esikuvina ja jäljittelyn kohteina.

Oppia Neuvostoliiton ajalta ja Valko-Venäjältä

Nyky-Venäjän kontekstissa myöhäisen neuvostoajan repressiivisten keinojen analysointi on monessa mielessä kannattavaa. Ensinnäkin unelmaa ”hyvästä Neuvostoliitosta” – valtiojärjestelmästä, joka muistuttaa Neuvostoliittoa ilman sen talousongelmia ja kommunistista ideologiaa – voidaan tarkastella eräänlaisena Venäjän nykyjohtajien sukupolven normatiivisena ihannekuvana. ”Hyvän Neuvostoliiton” ihannekuva syntyi osalla niistä, jotka kasvoivat aikuisiksi ja sosialisoituivat ”pitkän 1970-luvun” (1968–1985) aikakaudella, ja on vahvistunut ajan myötä kyseisen sukupolven lähentyessä myöhäistä keski-ikää (Gel'man, Marganiya & Travin 2014). Hyvän Neuvostoliiton mielikuvaan liittyy muun muassa ne valtion harjoittaman kontrollin mekanismit, jotka ylläpitävät autoritääristä tasapainoa. Neuvostoautoritarismin kaikki kolme pilaria – valheet, pelko, ja talouskasvu – toimivat jonkin aikaa järjestelmän ylläpitämiseksi, mutta niiden tehokkuus laski ajan myötä ja neuvostoajan lopulla ne romahtivat lähes samanaikaisesti. Kommunistisen propagandan tehottomat valheet ja neuvostotalouden laskusuhdanne ”pitkän 1970-luvun” aikana pakottivat valtion poliittisen johdon turvautumaan ennen kaikkea pelon politiikkaan. Siitä huolimatta myöhäinen Neuvostoliitto pystyi selviytymään kansalaisten nousevasta tyytymättömyydestä, ainakin lyhyellä aikavälillä, tukeutumatta laajamittaisiin poliittisiin sortotoimenpiteisiin ja herättämättä avointa vastustusta. Myöhäisen Neuvostoliiton johtajat tarjosivat niille poliittisesti valvutuille neuvostokansalaisille, jotka olivat tyytymättömiä neuvostovaltaan, tehokkaita *exit*-strategioita (aina alkoholismista downshiftaamiseen ja emigraatioon), jotka olivat *voice*-strategioita suosittavia. Samanaikaisesti politiikasta piittaamaton hiljainen valtaväestö pysyi lojaalina hallitukselle eikä haastanut senhetkistä poliittista tilaa (Hirschman 1970).

Stalinin kuoltua ja Hruštšovin liennytysohjoituksen ollessa täydessä vauhdissa Neuvostoliitto pyrki pidättäytymään laajojen repressioiden käytöstä. Hallitsijoiden valtaa kuitenkin haastoivat dissidentiliikkeen syntyminen sekä laajojen levottomuuksien sarja, joka puhkesi spontaanisti eri puolilla maata monista eri syistä (Kozlov 2002). Laaja voimankäyttö niiden tukahduttamiseksi oli Neuvostoliiton poliittiselle johdolle riskialtis valinta (parhaiten tunnettu tapaus, Novotšerkasskin kapina vuonna 1962, oli vain jäävuoren huippu) (Gaidar 2007). Tämän takia Neuvostoliiton repressiivisiä mekanismeja muokattiin toimintamalliksi, jonka valkovenäläinen tutkija Vitali Silitski (2006) on nimennyt ”ennaltaehkäiseväksi autoritarismiksi”. Toimintamalli perustuu ”ennaltaehkäisevään työhön” (*profilaktičeskaja rabota*), jonka tavoitteena on estää mielenosoitusaikojen leviäminen tiettyjen yhteiskunnallisten ryhmien keskuudessa. Neuvostoliiton valtakoneistolla oli käytössään tehokas poliittisen kontrollin mekanismi, johon kuului epälojaalien kansalaisten tarkkailua ja pelottelua. Valtakoneiston

työkaluina oli kepin eli repression tai uraedistyksen pysähtymisen uhkan lisäksi myös valtaapitävien joukkoon suostuttelun porkkana, johon liittyi urakehityksen tukemista, materiaalisia palkkioita ja muita palkintoja vastineena lojaaliudesta hallinnolle.

Yksilötasolla riski tulla rangaistuksi hallitusvastaisesta toiminnasta oli Neuvostoliiton myöhäisellä ajalla niin suuri, ettei ole ihme, että jopa ne, jotka suhtautuivat hallintoon kriittisesti, pyrkivät välttämään vastakkainasettelua valtaapitävien kanssa. Siitä huolimatta, että Neuvostoliittoa ja muuta maailmaa koskevan vaihtoehtoisen tiedon kysyntä oli korkealla (tästä kieli ulkomaalaisten radiokanavien suuri kuuntelijajoukko) (Paddington 2003), suurin osa myöhäisen Neuvostoliiton kansalaisista rajasi epälojaaliutensa ns. keittiökeskusteluihin. Samanaikaisesti neuvostohallinto käytti mitä erilaisimpia ”aktiivisia keinoja” (*aktivnije meroprijatija*) rangaistakseen äänekkäimpiä ja vaarallisimpia kilpailijoitaan. Nämä keinot vaihtelivat irtisanomisista ja *de facto* omalla alalla työskentelemisen kielloista aina psykiatrisen poliittiseen käyttöön ja pakotettuun maastamuuttoon.

Vaikka poliittisten vankien määrä myöhäisen Neuvostoliiton ajalla oli suhteellisen matala, valikoivat sortotoimenpiteet ulottuivat yhteiskunnan jokaiselle sektorille. Näin ollen neuvostokansalaisten annettiin ymmärtää, että organisoituun toisinajatteluliikkeeseen osallistumisesta seuraisi vakavia ongelmia. Marginaalinen antaumuksellisten dissidenttien joukko ei näissä olosuhteissa voinut kasvattaa rivejään siitä huolimatta, että potentiaalisten tukijoiden joukko sekä tavallisten kansalaisten että poliittisen sisäpiirin joukossa oli suuri ja hallitukseen pettyneiden määrä kasvoi jatkuvasti. Vaikka positiivisten kannusteiden määrä kommunistihallinnon tukemiseksi väheni, mikä oli seurausta talouskasvun heikkenemisestä ja yhteiskunnallisen liikkuvuuden mahdollisuuksien pienenemisestä, joukkoprotestit eivät lisääntyneet, koska pelon politiikka säilytti tehokkuutensa. Tämä johtui siitä, että valtion aiempien laajojen sortotoimenpiteiden muisto oli edelleen tuoreena kansalaisten mielissä.

Myöhäisen neuvostoajan repressiivisen politiikan vaikutus kommunistihallituksen vastustajia kohtaan oli musertava. ”Pitkän 1970-luvun” aikakauden protestiliike oli suhteellisen harvalukuinen, heikosti järjestäytynyt, ja Gorbatševin reformien alkaessa lähestulkoon olematon (Aleksejeva 2012). Toisinajattelijoilla ei ollut resursseja eikä kykyä tarjota hyvin suunniteltua ja ajankohtaista vaihtoehtoa tuon aikaiselle poliittiselle ja taloudelliselle järjestelmälle. Uusien ideoiden puute näkyi selkeästi perestroikan ajalla (Gel'man, Marganiya & Travin 2014). Piilevää tyytymättömyyttä neuvostojärjestelmää kohtaan toki ilmaistiin muuten kuin järjestelmällisin mielenosoituksin, mutta ne eivät vakavasti haastaneet kommunistista hallintoa ennen Gorbatševin valtaan nousua ja uudistusten aloittamista. Perestroikan ajan yhteiskunnallisten ja poliittisten liikkeiden alkuunpanijana oli itse hallitus, ja niiden suhde ”pitkän 1970-luvun” toisinajattelijoihin oli melko etäinen. Vaikka eräät vastustuksen symbolit kuten Andrei Saharov ja Sergei Kovalev olivat hyvin näkyvillä demokratialiikkeessä, näiden rooli oli parhaimmillaankin toissijainen (Fish 1995; Urban, Igrunov & Mitrokhin 1997; Sigman 2014). Yksinkertaistaen myöhäisen Neuvostoliiton ajan sortopolitiikan ansiosta kommunistihallinto pystyi lykkäämään tyytymättömyyden leviämistä laajemmalle. Sortopolitiikan käyttö myös antoi kokonaisuudelle neuvostojohtajien sukupolvelle mahdollisuuden hallita maata ilman näitä haasteita, mikä yksinkertaisesti siirsi kasvavat hallintojärjestelmään liittyvät ongelmat näiden seuraajien harteille.

Vaikka ”hyvä Neuvostoliitto” on Venäjän nykyisten johtajien mielessä tietty normatiivinen ihanne, voi nyky-Valko-Venäjä toimia repressiivisen politiikan käytännön esimerkkinä. Aljaksandr Lukašenkan *iron fist* -tyylinen tapa hallita on antanut mahdollisuuden minimoida epälojaalisuuden riskiä valtaeliitin sisällä ja välttää laajan tyytymättömyyden uhka (Silitski

2011). Toisin kuin Venäjällä, missä valtion lainvalvonta pirstaloitui ja heikkeni Neuvostoliiton hajoamisen myötä sekä organisaatioiden että yksilöiden tasolla (Volkov 2002), Valko-Venäjällä se säilyi lähes muuttumattomana sen resurssipohjan kasvettua entisestään. Poliittisen eliitin sisäiset vastustajat nujerrettiin vuonna 1996, jonka jälkeen 1990-luvun lopulla Lukašenkan hallitus puhdisti poliittisen areenan ja lujitti eliitin hallitsijan ympärille. Samanaikaisesti eräät näkyvät opposition edustajat katosivat jäljettämiin, ja yhteiskunta seurasi vaalien aikaista räikeää vallan väärinkäyttöä mykkänä vierestä (Levitsky & Way 2010; Wilson 2011). Valtiokoneisto hyökkäsi harvoja kansalaisaktivisteja vastaan samanaikaisesti monesta eri suunnasta: kansainväliset lahjoittajat sekä demokratian ja kansalaisyhteiskunnan kehityksen tukijat pakotettiin poistumaan maasta; valtion harjoittama tiukka kontrolli yrityksistä esti niiden mahdollisuuden tukea oppositiota; erittäin rajoittava kansalaisjärjestöjä koskeva lainsäädäntö pakotti järjestöt lopettamaan tai rajaamaan toimintaansa; liberaalia ja kansallismielistä agendaa tukenut riippumaton eurooppalainen humanististen tieteiden yliopisto joutui vastoin tahtoaan muuttamaan Minskistä Vilnaan.

Valko-Venäjällä hallitus käytti mitä moninaisimpia keinoja vastustajiaan vastaan: se muun muassa kielsi anonyymin pääsyn internetiin ja uhkasi poliittisesti epälojaaleita yksilöitä irtisanomisilla. ”Yhteiskunnan parasitit” vastaan vähän aikaa sitten käyttöön otettu laki on tämän taktiikan looginen jatkumo. Sortopolitiikka on ollut hallitukselle menestys: toisin kuin monissa muissa entisen Neuvostoliiton maassa, jossa laajojen vaalien jälkeisten protestien uhka on ollut merkittävä, Valko-Venäjä on säilynyt autoritäärisen vakauden saarekkeena (Hale 2015; Matsuzato 2005). 2000-luvun mielenosoitukset olivat mittakaavaltaan pieniä ja merkityksettömiä, kun taas joulukuun 2010 presidentinvaalien jälkeen protesteihin vastattiin täydellä voimalla: opposition mielenosoituksen kärkeen nostettiin provokaattoreita, jotka valtasivat hallituksen päärakennuksen ja taistelivat poliisia vastaan. Tapahtuma toimi tekosyynä pidätysten ja vangitsemisten aallolle sekä mahdollisuutena mustamaalata oppositiota entistäkin systemaattisemmin (Potocki 2011).

2000-luvun taluskasvusta huolimatta Lukašenkan hallitus pystyi tarjoamaan vain harvoja kannusteita Valko-Venäjän kansalaisten lojaliteetin takaamiseksi, mutta kannustimien puutetta kompensoitiin tarjoamalla mahdollisuus valita *exit* eli emigroitua maasta. Toisinajattelijoiden lisäksi myös monet korkeasti koulutetut ja kotimaansa oloihin ja mahdollisuuksiin pettyneet valkovenäläiset muuttivat Venäjälle tai muualle Eurooppaan paremman elämän ja urakehityksen toivossa, mikä puolestaan vähensi hallituksen vastustajien mahdollisuutta muuttaa poliittista tilannetta kotimaassa. Tämän seurauksena Valko-Venäjän oppositio (äänekäs mutta pieni arvostelijoiden joukko) on kärsinyt monista sisäisistä konflikteista ja on ajan myötä menettänyt mahdollisuutensa kasvaa todelliseksi poliittiseksi voimaksi. Varteenotettavien vaihtoehtojen puuttuminen poliittisella kentällä on vahvistanut Lukašenkan asemaa, ja mahdollistanut tämän pysymisen vallassa yli 20 vuoden ajan merkittäviä haasteita kohtaamatta. Vaikka Venäjän johto tuskin olisi imarreltu maan kutsumisesta ”isoksi Valko-Venäjäksi”, Venäjän lähimmän naapurin repressiivisestä strategiasta tuli käytännössä Kremlille merkittävä esimerkki etenkin vuoden 2011–2012 mielenosoitusaallon jälkimainingeissa (Travin 2012). Tietyt sortotoimenpiteet imitoivat Valko-Venäjän esimerkkiä: esimerkiksi mielenosoittajien ja poliisin yhteenotto Moskovan Bolotnaja-aukiolla toukokuussa 2012 oli kuin yksi yhteen yllämainitun Minskin vuoden 2010 provokaatiokahakan kanssa. Tämän lisäksi Kreml on ottanut käyttöön joitain erittäin valkovenäläisiä strategioita. Hallituksen vastustajien räikeä julkinen häpäisy, oppositiojohtajien ja -aktivistien valikoiva vainoaminen, vastustajien potentiaalisten liittolaisten pelottelu, sekä itsenäisesti ajattelevien yksilöiden pakottaminen

hiljenemään tai poistumaan maasta ovat nyky-Venäjällä laajalle levinneitä sortotoimia, joihin turvaututtiin vain harvoin ennen vuotta 2012. On myönnettävä, että repressiivinen käänne on ollut Kremlille jossain määrin menestys.

Sortotoimenpiteiden noidankehä?

Repressiivinen käänne alkoi Venäjällä 6. toukokuuta 2012. Tuona päivänä mielenosoitus Moskovon Bolotnaja-aukiolla päättyi protestiin osallistuneiden väkivaltaisiin yhteenottoihin poliisin kanssa. Tapaus osoitti, että Venäjän valtion sortotoimenpiteet olivat vahvistuneet monelta osaa (Doklad komissii Kruglogo stola 2012). Yhteenottojen välitön seuraus oli kymmenien mielenosoittajien vankilatuomioihin johtanut pidättäminen. Suurin osa tuomituista oli ammattiaktivistien sijasta satunnaisia uhreja. Pelon politiikan hengessä Moskova näytti opposition kannattajille, että epätoivotulla poliittisella aktivismilla voi olla vakavia seurauksia.

Pian tapahtuman jälkeen mielenosoituksia järjestettiin Moskovassa huomattavasti harvemmin ja pienilukuisempina (toisaalta protestiaallon heikentyminen oli ollut havaittavissa jo tätä ennen), ja osa aktivisteista pakeni maasta pidätysten pelossa. Erityisesti on syytä mainita, että syytökset poliisiin vastustamisesta ja suurlevottomuuksien järjestämisestä toimivat tekosyynä lisätä painetta oppositiota vastaan. Uusien repressiivisten lakien tarkoituksena oli mahdollistaa ankarien tuomioiden langettaminen niille yksilöille ja järjestöille, jotka olivat rikkoneet niiden toimintaa rajoittavia lakeja sekä kasvattaa lainvalvontaelinten valtaoikeuksia. Uusi lainsäädäntö myös kasvatti todellisten ja/tai tulevien repressiivisten toimenpiteiden kattavuutta rangaistuksena virallisten ja epävirallisten pelisääntöjen rikkomisesta, sekä loi mahdollisuuksia käyttää näitä rangaistuksia valikoidusti ja sattumanvaraisesti yksilöitä ja organisaatioita vastaan (Taylor 2013). Kremlin vuosina 2012–2013 käyttöönottatut rakenteelliset muutokset ja poliittiset valinnat pyrkivät estämään epäsuotavan informaation leviämisen, lopettamaan opposition toiminnan rahoituksen ja rajoittamaan sekä poliittista että yhteiskunnallista riippumatonta aktivismia. Kaikkein merkittävimpiä olivat seuraavat toimenpiteet:

1) *Muutokset kansalaisjärjestöjä koskevaan lakiin* sekä muut lait ja säädökset, jotka tulivat tunnetuksi ”ulkomaalaisten agenttien” lakina. Kyseiset säädökset vaativat ulkomaista rahoitusta saavia järjestöjä rekisteröitymään ulkomaisten agenttien tehtävää suorittaviksi toimijoiksi niiden toiminnan ollessa poliittista. Lain tarkoituksenmukainen epäselvyys mahdollistaa käytännössä minkä tahansa yhteiskunnallisen aktivismin muodon mielivaltaisen mustamaalaamisen. Järjestön maineen tahrailun lisäksi ”ulkomaalaisen agentin” leima tarkoittaa myös velvollisuutta erittäin monimutkaiseen lainsäädölliseen ja taloudelliseen raportointiin, joka on käytännössä hyvin kallista. Lain käyttöönoton jälkeen Kremlä myötäilevät tiedotusvälineet järjestivät ilkeämielisen kampanjan ”epälojaaleja” kansalaisjärjestöjä kohtaan. Niitä vastaan oli hyökätty jo ns. värivallankumouksen aallon aikana vuosina 2003–2005. Tuolloin järjestöt oli kuvattu länsimielisinä marginaaleina, jotka kerjäsivät kansalaisten toimijoiden rahaa suurlähetysten liepeillä. Vuoden 2012 jälkeen järjestöt esitettiin vakavana uhkana ja mahdollisena välineenä Venäjän hallituksen kaatamiselle (Dauce 2015; Flikke 2015) (tässä kohtaa Venäjän hallitus toimi samoin kuin yksinvaltiaat eri puolilla maailmaa, jotka syyttävät omissa maissaan toimivia kansalaisjärjestöjä samoin argumentein) (Christensen & Weinsten 2013).

2) *Uudet rajoitukset internetissä*, jotka antoivat valtaapitäville oikeuden estää pääsy internet-sivuille ja sosiaalisen median foorumeille monenlaisiin syihin vedoten ilman oikeuden

päätöstä. Esimerkiksi maaliskuussa 2014 monet Krimin liittämistä kritisoineet internet-sivut kuten Grani ja Ezhednevnyi zhurnal suljettiin ennalta määrittelemättömäksi ajaksi. Vaikka useimmat taitavat tietokoneenkäyttäjät osaavat kiertää sivustoille asetetut estot, sivujen lukijakunta pieneni lähes olemattomaksi (Kramer 2014).

3) *Rikoslakia koskevat muutokset*, jotka palauttivat rikosoikeudellisen edesvastuun kunnianloukkauksesta tiedotusvälineissä (Medvedevin presidenttikaudella hyväksytyt dekriminälisöiminen ei näin ollen kestänyt kauaa). Vaikkei yhtäkään uutismediaa ole vielä rangaistu, asetus motivoi toimittajia itsesensuuriin.

4) *Pankkien ja sähköisten palvelujen rahan siirtämiseen liittyvien säädösten muutokset*: terrorisminvastaiseen taisteluun vetoavat uudet säädökset rajaavat huomattavasti sitä, kuinka usein ja kuinka suuria summia voidaan lahjoittaa anonyymisti tai yksityishenkilönä. Näiden toimien tarkoituksena on horjuttaa opposition taloudellista asemaa.

5) *Mielenosoituksia ja muiden julkisia tapaamisia* koskevien säännösten rikkomista seuraavien rangaistusten koveneminen (mm. rikosoikeudellinen edesvastuu).

6) *2000-luvun alun ekstremismin vastaisten lakien laajentaminen*: uudet säädökset sisältävät entistä kovempia rangaistuksia säädösten rikkomisesta, laajentavat lainvalvontaelimien valtaoikeuksia ja mahdollisuuksia sisäiseen päätöksentekoon sekä tekevät rangaistaviksi ”separatismia tukevat lausahdukset” ja ”uskovaisten tunteiden loukkaamisen”. On sanomattakin selvää, että näiden säädösten käytön mahdollistava lainsäädännöllinen pohja on tarkoituksella muotoiltu ympärilyöreästi ja että Kreml käytti suitsemaansa kulttuurisodan hysteriaa erilaisten yhteiskunnallisten ryhmien lujittamiseksi hallituksen ympärille (Smyth & Soboleva 2014).

Ankarien säännösten olemassaolo ja niiden valikoitu käyttö ovat Venäjän systemaattisen ja johdonmukaisen pelon politiikan ydin, jonka kohteeksi on joutunut yhä useampi yksilö ja ryhmä. Jos ennen vuotta 2012 Kreml piti päävastustajinaan journalisteja, bloggareita ja kansalaisaktivisteja, vuoden 2012 jälkeen tämä joukko on kasvanut merkittävästi. Esimerkiksi ”ulkomaalaisia agenteja” vastaan käyty kamppailu koitui myös joidenkin vallanpitäjille lojaalien sosiaalisesti suuntautuneiden kansalaisjärjestöjen kohtaloksi. Krasnodarin aluepiirissä Mihail Savvaa, Kubanin valtionyliopiston professoria ja paikallishallituksen kanssa tiiviisti yhteistyötä tehneen kansalaisjärjestöjen resurssikeskuksen apurahaohjelman johtajaa, syytettiin valtion varojen kavalluksesta. Savva vietti monta kuukautta vankilassa, mistä vapauduttuaan pakeni Venäjältä (Masyuk 2015). New Economic Schoolin entisen rehtorin Sergei Gurijevin tarina on tätäkin huomattavampi: Gurijevin kansalaisaktivismin seurauksena rikosoikeuteen joutumisen riski oli niin korkea, että tämä irtisanoutui työmatkallaan kieltäytyen palaamasta Venäjälle (Golitsyna 2014). Kreml ei vain salli, vaan jopa osittain edistää kilpailijoidensa emigroitumista laskelmoiden oikein tämän toimivan tapana neutralisoida mahdolliset uhat. Poliittisten vankien määrä on Venäjällä pysynyt moniin muihin autoritäärisiin maihin verrattuna pienenä: Memorial-järjestön laatimalla kaikkein kattavimmalla listalla oli kesäkuussa 2015 alle viisikymmentä nimeä (Krym 2015). Jopa kuuluisin oppositiojohtaja Aleksei Navalnyi on edelleen vapaalla jalalla.

Kremlin huomattavista investoinneista huolimatta pelon politiikan tulokset olivat vuoden 2014 alussa osittaisia ja vaihtelevia. Sortotoimiin nojautuminen saattoi tukahduttaa joitain vuosien 2011–2012 mielenosoituksissa näkyviin tulleista Venäjän valtaeliitin haastamisen oireista, mutta ne eivät ole pystyneet eliminoimaan tyytymättömyyden perimmäisiä syitä. Vaatimukset poliittisten muutosten puolesta sekä nykytilanteen ylläpitämisen ongelmallisuus

ovat johtaneet ennalta-arvaamattomiin tuloksiin paikallistason vaaleissa, kun Kremlin tukemat ehdokkaat hävisivät suosituille paikallisille ehdokkaille monissa kaupungeissa (esimerkiksi Jekaterinburgissa ja Novosibirskissa). Myös Navalnyin 600 000 äänen saalis Moskovan pormestarinvaaleissa syyskuussa 2013 demonstroi osaltaan pelon politiikan epäonnistumista (Gel'man 2015b).

Tältä osin aggressiivinen käänne Venäjän ulkopoliitikassa Krimin liittämisen jälkeen sekä kasvava konflikti lännen kanssa Ukrainaan liittyen voidaan tulkita epäsymmetrisenä reaktiona maan sisäpoliittisiin haasteisiin. Valtion suosiota on kasvatettu militaristisella kansallispatrioottisella liikekannallepanolla, jonka tarkoituksena on lujittaa venäläinen yhteiskunta uuden vastakkainasettelun puolesta (*rally around the flag* -efekti, Greene & Robertson 2014), kun taas hallituksen vastustajat on tuomittu ”maanpettäjien viidenneksi kolonnaksi”, joka toimii länsimaisten vihollisten käsikassarana ja auttaa näitä tuhoamaan Venäjän. Vaikka on vaikea sanoa, missä määrin Moskova todella uskoo Ukrainan vallanvaihdon tapahtuneen länsimaiden ja niiden ukrainalaisten liittolaisten vallankumouksellisten toimien seurauksena, on selvää, että Viktor Janukovytsin vallasta syöksemisen seuraukset kauhistuttavat Kremlä. Ei tosiaan ole vaikea kuvitella Putinin jonain päivänä kärsivän ukrainalaisen kollegansa kohtaloa, vaikkakin jonkin verran erilaisissa olosuhteissa. Venäjän kotimaan politiikan puitteissa tästä tosiasista on tullut käännöskohta Moskovan käynnistämässä propagandakampanjassa (laajin ja intensiivisin sitten Stalinin ajan), ja repressiivisten toimenpiteiden tiukentamisen oikeutuksen lähde.

Kremlin vastustajien julkisen häpäisemisen uusi aalto on tuonut mukanaan uusia säännöksiä ja niiden entistä systemaattisemman (tosin edelleen mielivaltaisen) käytäntöönpanon. Vaatimukset entistä ankarampien rangaistusten sekä potentiaalisten vastustajien repressioiden puolesta olivat shokki etenkin kansalaisjärjestöille. Vuonna 2014 uusien lakimuutosten sarja antoi lainvalvontaelimille mahdollisuuden leimata kansalaisjärjestöjä ulkomaisiksi agenteiksi ilman oikeuskäsittelyä. Ulkomaalaisten agenttien määrä kasvoi tämän seurauksena huomattavasti, ja monet järjestöt ovat joutuneet lopettamaan toimintansa tai perumaan oikeuskelpoisuutensa. Dynasty-säätiön, joka on eräs tiede-, tutkimus- ja koulutusohjelmien merkittävimmistä yksityisistä tukijoista, kohtalo on hyvä esimerkki lain täytäntöönpanosta. Säätiön lahjoittaja, Dmitri Zimin, tuki tiettyjä oppositioon kytkeytyneitä projekteja, jonka takia säätiö leimattiin ulkomaalaiseksi agentiksi ja lopulta suljettiin. Lisäksi uusi laki epätoivotuista ulkomaalaisista kansalaisjärjestöistä sääti mustalla listalla olevien kansainvälisten järjestöjen kanssa yhteistyötä tekevät venäläiset yksilöt ja organisaatiot rikosoikeudelliseen vastuuseen. Pian lain käyttöönoton jälkeen useat kansainväliset lahjoittajajärjestöt, esimerkiksi MacArthur Foundation (joka tuki monia tieteellisiä projekteja), päättivät lopettaa toimintansa Venäjällä (Balzer 2015).

Moskova on myös alkanut harjoittaa intensiivisempää ja systemaattisempaa henkilökoh- taista painostusta oppositiojohtajia ja -aktivisteja sekä muita julkisuudenhenkilöitä kohtaan. Navalnyi, joka oli jo aikaisemmin saanut ehdollisen tuomion tätä vastaan tekaistun rikosjutun pohjalta, asetettiin kotiarestiin samalla, kun tämän veli tuomittiin 3,5 vuodeksi vankeuteen toisen tekaistun oikeusjutun perusteella. Vladimir Ašurkovia, Navalnyin läheistä liittolaista ja tämän varainkeräyskampanjan pääjärjestäjää syytettiin kavalluksesta, minkä seurauksena Ašurkov joutui hakemaan poliittista turvapaikkaa Iso-Britanniasta. Julkisen häpäisemisen sekä valtion lainvalvontaelimien painostuksen lisäksi hallituksen vastustajat ovat joutuneet myös poliittisen väkivallan kohteeksi. Lev Šlosberg, Jabloko-puolueen Pskovin alueparlamentin valtuutettu, joka julkisti tietoa Venäjän tappioista Itä-Ukrainassa, joutui tuntemattomien hyök-

kääjien pahoinpitelemäksi (Dolgov 2015).³ Myöhemmin Putin allekirjoitti erityisasetuksen tämänlaisen informaation salassa pitämiseksi.

Täysin uusi elementti Kremlin repressiivisissä toimenpiteissä on useiden sellaisten hallitusmyönteisten ryhmittymien synty, joiden tarkoituksena on Kremlin kilpailijoiden vastustaminen keinolla millä hyvänsä. Toisin kuin aikaisemmat valtiolliset kansalaisjärjestöt (esimerkiksi Nashi, ks. Hemment 2012; Lassila 2014), joiden toiminta perustui ainoastaan propagandaan, eräät uudet hankkeet kuten Antimaidan, sekä useat ortodoksiaktivistiryhmittymät ovat ilmaisseet aikomuksestaan käyttää väkivaltaa päälimmäisenä keinona kamppailussa opposition mobilisaatioyrityksiä vastaan. Monet valtakunnalliset ja alueelliset kansanedustajat, viranomaiset, ja hallitusta tukevat aktivistit kilvoittelevat myös sellaisten uusien lakisäädösten keksimisessä, jotka mahdollistaisivat entistä ankarammat repressiiviset toimenpiteet. Nämä lakiehdotukset ovat usein kauaskantoisempia kuin Moskovon omat ehdotukset, mutta vallanpitäjät eivät koskaan torju niitä avoimesti. Päinvastoin Kreml tukee näitä aloitteita joko avoimesti tai epäsuorasti. Tällaisten muutosten valossa Nemtsovin murha (siitä huolimatta, kenen toimesta se tapahtui) oli pelon politiikan looginen tulos, sillä se antoi hallituksen vastustajille ja koko venäläiselle yhteiskunnalle erittäin selkeän ja pelottavan signaalin.

Pelon politiikka ja tulevaisuus

Pelon politiikan taustalla eivät vaikuta ainoastaan Venäjän vallanpitäjien mielikuvat, vaan myös Venäjän kasvavat taloudelliset ongelmat. Mahdollisesti epälojaalien yhteiskunnallisten ryhmittymien suosion ostamiseksi tarvitaan resursseja, jotka ovat käymässä vähiin. Näin ollen porkkanan puuttuminen saattaa houkuttaa Moskovaa tukeutumaan lähinnä keppiin (Guriev & Treisman 2015b). Tämän seurauksena voidaan olettaa pelon politiikan laajenevan ja vahvistuvan entisestään monen mielipidemittaustoimiston vahvistamasta Vladimir Putinin korkeasta suosiosta huolimatta (vrt. Treisman 2014).

Sortotoimenpiteisiin nojautuva politiikka pitää sisällään poliittisesti motivoituneen väkivallan käytön valtion ja sen liittolaisten toimesta. Sen mahdollinen tulevaisuuden kehitys Venäjällä ei riipu ainoastaan todellisista uhkista Venäjän poliittisen tilanteen tasapainolle, vaan myös Kremlin uhkaoletuksista ja arvioista niiden todennäköisyyksistä. Vaihtoehtoisten tietolähteiden (eli riippumattoman median, yleisen mielipiteen, kansalaisyhteiskunnan ja asiantuntijayhteisöjen) vähäisyys ja systemaattinen vääristely johtavat usein siihen, että autoritääriset valtiot ja vallanpitäjät tulkitsevat väärin merkittäviä uhkia ja haasteita. Luottaessaan lojaaleihin, mutta epäpäteviin liittolaisiin (Egorov & Sonin 2011) huonojen poliittisten päätösten todennäköisyys kasvaa. Toisin sanoen pelot, jotka Maidanin tapahtumien toisinnon kuvittelemisen Venäjällä synnytti, ovat saattaneet olla liioiteltuja, kun taas todelliset uudet (ja vanhat) riskit saattavat jäädä päättäjiltä huomiotta. Keskittyminen menneisyyteen pohjautuviin riskeihin ja haasteisiin on tyypillisiä autoritäärisille valtioille ympäri maailmaa (Svolik 2012), minkä takia Kremlin menettelytapa tuskin muuttuu lähitulevaisuudessa huomattavasti. Davenportin teoria sortotoimenpiteiden noidankehästä, jossa sorto synnyttää sortoa, voi osoittautua nykypäivän Venäjällä todeksi (Davenport 1993). Moskova saattaa nähdä sortotoimenpiteisiin pohjautuvan strategiansa yhä houkuttelevampana, mikä puolestaan vähentää rauhallisen vallanvaihdon mahdollisuutta tulevaisuuden Venäjällä.

Englannista suomentanut Kristiina Silvan.

Viitteet

- 1 Tämä artikkeli on julkaistu alun perin englanniksi nimellä The Politics of Fear: How Russia's Rulers Counter Their Rivals. – *Russian Politics* 1:1, 27–45.
- 2 Tutkijat ovat pitäneet myös suhteellisen korkeaa yhteiskunnallis-taloudellista epätasa-arvoa tärkeänä tekijänä autoritääristen valtioiden taipumukselle turvautua repressioon (ks. Svolik 2012).
- 3 Syyskuussa 2015 enemmistö Pskovin alueparlamentin valtuutetuista äänesti Šlosbergin erottamiseksi (ks. Dolgov 2015).

Lähteet

- Aleksejeva, Ljudmila (2012), *Istorija inakomyslija v SSSR: noveišii period*. Moskva: Moskovskaja Helsinkskaja Gruppa. <http://www.mhg.ru/files/012/Histinak.pdf>
- Balzer, Harley (2015), Russia's Scientists Fall Silent. – *New York Times*, 22.7. http://www.nytimes.com/2015/07/23/opinion/russias-scientists-fall-silent.html?smprod=nytcore-ipad&smid=nytcore-ipad-share&_r=1
- Boix, Carles & Svolik, Milan (2013), The Foundations of Limited Authoritarian Government: Institutions, Commitment, and Power-Sharing in Dictatorships. – *Journal of Politics*, 75:2, 300–316.
- Bueno de Mesquita, Bruce et al. (2003), *The Logic of Political Survival*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Chaisty, Paul & Whitefield, Stephen (2012), The Effects of the Global Financial Crisis on Russian Political Attitudes. – *Post-Soviet Affairs* 28:2, 187–208.
- Christensen, Darin & Weinstein, Jeremy M. (2013), Defunding Dissent: Restrictions on Aid to NGOs. – *Journal of Democracy* 24:2, 77–91.
- Dauce, Françoise (2015), The Duality of Coercion in Russia: Cracking Down on “Foreign Agents”. – *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization* 23:1, 55–75.
- Davenport, Christian (1993), Multi-Dimensional Threat Perception and State Repressions: An Inquiry into Why States Apply Negative Sanctions. – *American Journal of Political Science* 38:3, 683–713.
- Davenport, Christian (2007), State Repression and Political Order. – *Annual Review of Political Science* 10, 1–23.
- Doklad komissii Kruglogo stola (2012), Doklad Komissii Kruglogo stola 12 dekabnja po Obštšestvennomu rassledovaniju sobytii 6 maja 2012 goda na Bolotnoi ploštšadi. – *rt12dec.ru* 22.4. <http://rt12dec.ru/bolotnoe-delo/doklad-komissii-kruglogo-stola-12-dekabnja-po-obshhestvennomu-rassledovaniju-sobytij-6-maja-2012-goda-na-bolotnoj-ploshhadi-22-04-2013/>
- Dolgov, Anna (2015), Kremlin Critic Expelled from Russian Regional Legislature. – *Moscow Times* 24.9. <http://www.themoscowtimes.com/news/article/kremlin-critic-expelled-from-russian-regional-legislature/535268.html>
- Flikke, Geir (2015), Resurgent Authoritarianism: The Case of Russia's New NGO Legislation. – *Post-Soviet Affairs* 32:2, 103–131.
- Earl, Jennifer (2011), Political Repressions: Iron Fist, Velvet Gloves, and Diffuse Control. – *Annual Review of Sociology* 37, 261–284.
- Egorov, Georgy & Sonin, Konstantin (2011), Dictators and their Viziers: Endogenizing the Loyalty-Competence Trade-off. – *Journal of European Economic Association* 9:5, 903–930.
- Fish, M. Steven (1995), *Democracy from Scratch: Opposition and Regime in the New Russian Revolution*. Princeton: Princeton University Press.
- Gaidar, Yegor (2007), *Collapse of an Empire: Lessons for Modern Russia*. Washington, DC: Brookings Institution Press.
- Gandhi, Jennifer (2008), *Political Institutions under Dictatorship*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Gandhi, Jennifer & Lust-Okar, Ellen (2009), Elections under Authoritarianism. – *Annual Review of Political Science* 12, 403–422.
- Gel'man, Vladimir (2013), Cracks in the Wall: Challenges to Electoral Authoritarianism in Russia. – *Problems of Post-Communism* 60:2, 3–10.
- Gel'man, Vladimir (2015a), *Authoritarian Russia: Analyzing Post-Soviet Regime Changes*. Pittsburgh, PA: University of Pittsburgh Press.
- Gel'man, Vladimir (2015b), Political Opposition in Russia: A Troubled Transformation. – *Europe-Asia Studies* 67:2, 177–191.
- Gel'man, Vladimir; Marganiya, Otari & Travin, Dmitry (2014), *Reexamining Economic and Political Reforms in Russia, 1985–2000: Generations, Ideas, and Changes*. Lanham: Lexington Books.
- Gereshewski, Johannes (2013), The Three Pillars of Stability: Legitimation, Repression, and Co-optation in Authoritarian Regimes. – *Democratization* 20:1, 13–38.
- Greene, Samuel (2014), *Moscow in Movement: Power and Opposition in Putin's Russia*. Stanford: Stanford University Press.
- Greene, Samuel & Robertson, Graeme (2014), Explaining Putin's Popularity: Rallying around the Russian Flag. – *Washington Post* 9.9. <http://www.washingtonpost.com/blogs/monkey-cage/wp/2014/09/09/explaining-putins-popularity-rallying-round-the-russian-flag/>
- Golitsyna, Natalia (2014), Sergei Guriev: Pariž lužše tjurny v Moskve. – *Radio Svoboda* 3.2. <http://www.svoboda.org/content/article/25249729.html>
- Guriev, Sergei & Treisman, Daniel (2012), Ot repressii k repressiyam. – *Vedomosti*, 31.7. http://www.vedomosti.ru/opinion/articles/2012/07/31/ot_repressii_k_repressiyam
- Guriev, Sergei & Treisman, Daniel (2015a), *How Modern Dictators Survive: Cooptation, Censorship, Propaganda, and Repression*. <http://econ.sciences-po.fr/sites/default/files/file/guriev/GurievTreismanFeb19.pdf>
- Guriev, Sergei & Treisman, Daniel (2015b), The New Authoritarianism. – *VOX: CEPR's Policy Portal* 21.3. <http://www.voxeu.org/article/new-authoritarianism>
- Hale, Henry (2015), *Patronal Politics: Eurasian Regime Dynamics in Comparative Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hemment, Julie (2012), Nashi, Youth Voluntarism, and Potemkin NGOs: Making Sense of Civil Society in Post-Soviet Russia. – *Slavic Review* 71:2, 234–260.
- Hirschman, Albert O. (1970), *Exit, Voice, and Loyalty: Response to Decline in Firms, Organizations, and States*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Howard, Mark Morje & Roessler, Philip G. (2006), Liberalizing Electoral Outcomes in Competitive Authoritarian Regimes. – *American Journal of Political Science* 50: 2, 365–381.
- Kozlov, Vladimir A. (2002), *Mass Uprisings in the USSR: Protest and Rebellion in the Post-Stalin Years*. Armonk, NY: M.E. Sharpe.
- Kramer, Mark (2014), The Clampdown of Internet Activities in Russia and the Implications for Western Policy. – *PONARS Policy Memos* 350. http://www.ponarseurasia.org/sites/default/files/policy-memos-pdf/Pepm350_Kramer_Sept2014.pdf
- Krym (2015), V Rossii rastjot kolitšestvo politzajljutšjonnyh – tsentr “Memorial”. – *Krym: Realii*, 4.6. <http://ru.krymr.com/content/news/27053923.html>
- Kuran, Timur (1991), Now Out of Never: The Element of Surprise in the East European Revolutions of 1989. – *World Politics* 44:1, 7–48.
- Lankina, Tomila (2015), The Dynamics of Regional and National Contentious Politics in Russia: Evidence from a New Dataset. – *Problems of Post-Communism* 62:1, 26–44.
- Lassila, Jussi (2014), *The Quest for Ideal Youth in Putin's Russia: The Search for Distinctive Conformism of Nashi, 2005–2009*. Stuttgart: Ibidem-Verlag.
- Levitsky, Steven & Way, Lucan (2010), *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes after the Cold War*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Magaloni, Beatriz (2010), The Game of Electoral Fraud and the Ousting of Authoritarian Rule. – *American Journal of Political Science* 54:3, 751–765.
- Masyuk, Elena (2015), Mikhail Savva: “Mne ugrožali – 15 let po state UK “gosudarstvennaja izmena. – *Novaja gazeta*, 18.3. <http://www.novayagazeta.ru/politics/67632.html>
- Matsuzato, Kimitaka (2004), A Populist Island in an Ocean of Clan Politics: The Lukashenka Regime as an Exception among CIS Countries. – *Europe-Asia Studies* 56:2, 213–239.
- Paddington, Arch (2003), *Broadcasting Freedom: The Cold War Triumph of Radio Free Europe and*

- Radio Liberty*. Lexington, KY: University Press of Kentucky.
- Potocki, Roger (2011), Belarus: A Tale of Two Elections. – *Journal of Democracy* 23:3, 49–63.
- Przeworski, Adam (1991), *Democracy and the Market: Political and Economic Reforms in Eastern Europe and Latin America*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Robinson, Neil (2014), *The Political Origins of Russia's "Culture Wars"*. Limerick: Department of Politics and Public Administration.
- Robertson, Graeme (2013), Protesting Putinism: The Election Protests of 2011–2012 in a Broader Perspective. – *Problems of Post-Communism* 60:2, 11–23.
- Rogov, Kirill (2011), The “Third Cycle”: Is Russia Headed Back to the Future? – *Russia 2020: Scenarios for the Future*. Ed. Maria Lipman & Nikolay Petrov. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace, 125–148.
- Rogov, Kirill (2015), Krymski sindrom: mehanizmy avtoritarnoi mobilizatsii. – *Kontrapunkt* 1/sentjabr. http://www.counter-point.org/wp-content/uploads/2015/09/rogov_countepoint1.pdf
- Rose, Richard, Mishler, William & Munro, Neil (2011), *Popular Support for an Undemocratic Regime: The Changing Views of Russians*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Taylor, Brian (2013), Putin's Crackdown: Sources, Instruments, and Challenges. – *PONARS Policy Memos* 277. http://www.ponarseurasia.org/sites/default/files/policy-memos-pdf/Pepm_277_Taylor_Sept2013.pdf
- Travin, Dmitry (2012), Belaya lenta + Rus = Belarus. – *fontanka.ru*, 6.3. <http://www.fontanka.ru/2012/03/06/073/>
- Treisman, Daniel (2011), Presidential Popularity in a Hybrid Regime: Russia under Yeltsin and Putin. – *American Journal of Political Science* 55:3, 590–609.
- Schedler, Andreas (2013), *The Politics of Uncertainty: Sustaining and Subverting of Electoral Authoritarianism*. Oxford: Oxford University Press.
- Smyth, Regina & Soboleva, Irina (2014), Looking Beyond the Economy: Pussy Riot and the Kremlin's Voting Coalition. – *Post-Soviet Affairs* 30:4, 257–275.
- Sigman, Carole (2014), *Političeskie kluby i perestroika v Rossii: oppozitsija bez dissidentstva*. Moskva: Novoje literaturnoje obozrenie.
- Silitski, Vitali (2006), Contagion Deterred: Preemptive Authoritarianism in the Former Soviet Union (the Case of Belarus). Stanford University, Freeman Spogli Institute for International Studies. – *CDDRL Working Papers* 66. http://cddrl.fsi.stanford.edu/sites/default/files/Silitski_No_66.pdf
- Svolik, Milan (2012), *The Politics of Authoritarian Rule*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Treisman, Daniel (2014), Putin's Popularity Since 2010: Why Did Support for the Kremlin Plunge, Then Stabilize? – *Post-Soviet Affairs* 30:5, 370–388.
- Urban, Michael; Igrunov, Vyacheslav & Mitrokhin, Sergei (1997), *The Rebirth of Politics in Russia*. Cambridge and New York: Cambridge University Press.
- Volkov, Vadim (2002), *Violent Entrepreneurs: The Use of Force in the Making of Russian Capitalism*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Wilson, Andrew (2011), *Belarus: The Last European Dictatorship*. New Haven, CT: Yale University Press.